

ხუნძების უმცირესობის
კულტურული მარშრუტი
საქართველოში

ХУНЗАЗУЛ РИК1К1ЕН
ДАГЪАЛ МИЛЛАТАЗУЛ
КУЛЬТУРИЯБ МАРШРУТ
ГУРЖИСТАНАЛДА

CULTURAL ROUTE OF
THE AVAR MINORITY IN
GEORGIA

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

ევროპის საბჭო

ავტორი: თათია ღვინერია

შესავალი თავების ავტორი: ალექსანდრა ველოი-მატეუ

Автор: Татия Гвинерия

Цебераგი იაჟულ ავტორ: Александра Велои-Матеу

Author: Tatia Gvineria

Author of introduction texts: Alexandra Veloy-Mateu

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

ევროპის საბჭო

ეს სამუშაო შეესაბამება სასწავლო მასალას რომელიც თანხვედრაშია რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტიის 8 (1)გ და 7(3) მუხლებთან.

Гьаб х1алт1и данде ккола малъулeб материалда гьeб дандеколеб буго регионалъул яги рик1к1eн дагьал милатазул мац1азул Эвропаялъул карт1иялъул 8 (1) гь ва 7 (3) кодексаялда.

This work corresponds to a teaching material in conformity with Articles 8 (1)g and 7 (3) of the European Charter for Regional or Minority Languages.

© ევროპის საბჭო/эвропаялъул совет/Council of Europe 2017

პუბლიკაციაში წარმოდგენილი მოსაზრებები ეკუთვნის ნაშრომის ავტორებს და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს ევროპის საბჭოს და ევროკავშირის ოფიციალურ პოლიტიკას.

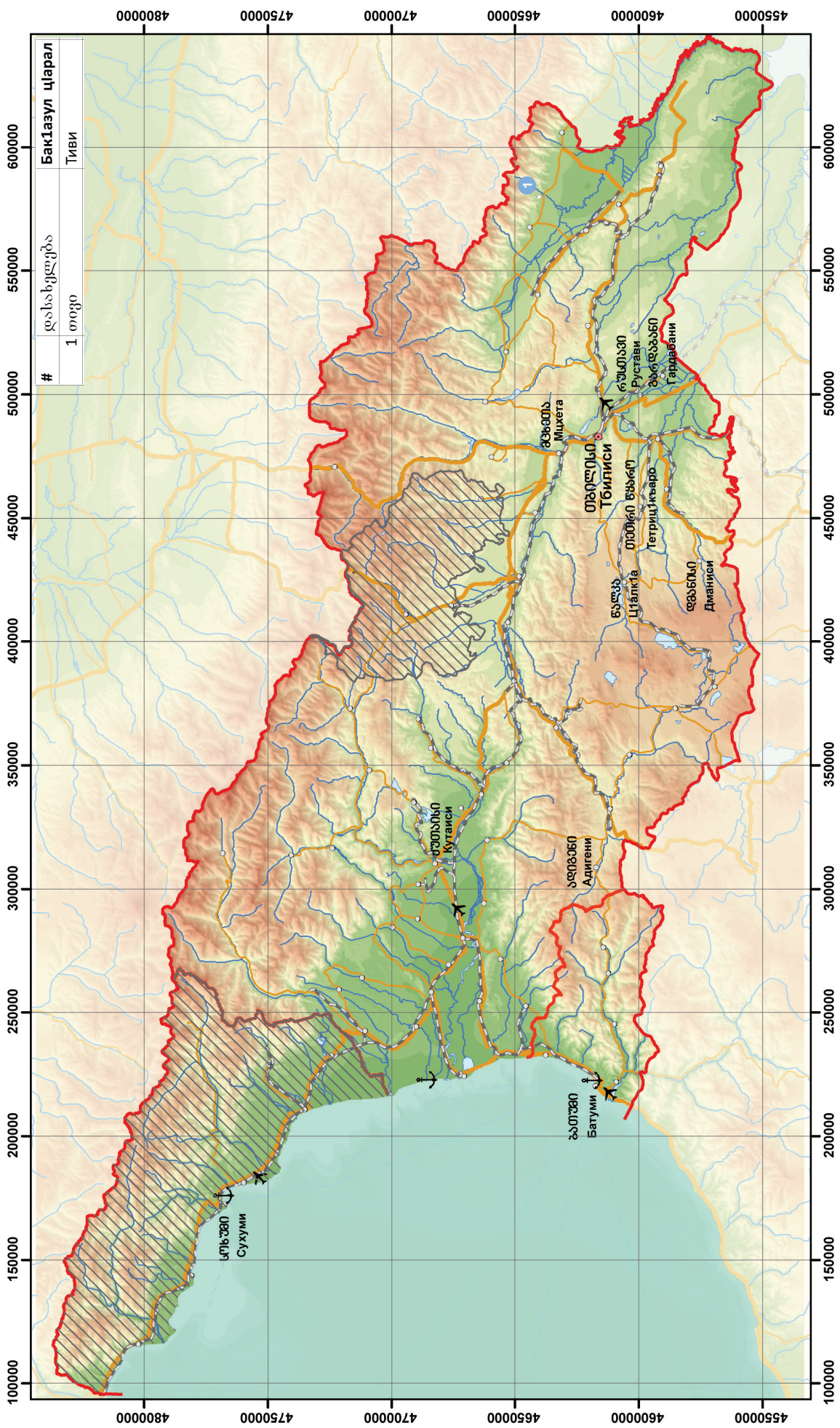
Публикациялда бихъизабураб маг1нах1асилал руго хъварав авторасул яги бeгьула гьeб дандеквеч1ого бук1ине Европаялъул советалъул официальный политикаялда.

The opinions expressed in this work are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe and the European Union.

სარჩევნი | МАГІНАХІАСИЛ

ხუნძი უმცირესობის ისტორია და კულტურა საქართველოში.....	5
Хунзаул рик1к1ен дагъазул история ва культура Гуржистаналда	7
History and culture of the Avar minority in Georgia	9
კახეთის რეგიონი КАХЕТИЯЛЪУЛ РЕГИОН KAKHETI REGION	10
ყვარლის რაიონი Къварели район Kvareli district	10
სოფელი თივი Росу тиви Tivi	10

#	დასახელება	ბაკდავუძე
1	თევი	თივი

ხუნდი უმცირესობის ისტორია და კულტურა საქართველოში

ხუნდებმა, რომელთა სამშობლო ჩრდილოეთ კავკასიაში, კერძოდ კი დაღესტანშია, საქართველოში შემოჭრა მეჩვიდმეტე საუკუნეში დაიწყო. თუმცა, მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევრიდან მათ ყვარლის რეგიონში დაიწყო დასახლება. 1944 წელს, საბჭოთა მმართველობისას განხორციელებულ მოსახლეობის გადაჯგუფებისას, საქართველოში მცხოვრები ხუნდი მოსახლეობა, რომელიც იმ დროისთვის 4000-ს აღწევდა, იძულებით გადაასახლეს ჩეჩნეთში, ხოლო ამავდროულად ჩეჩნების ცენტრალურ აზიაში გადასახლება მოხდა. 1957 წელს, როდესაც ჩეჩნებს დაბრუნების უფლება მიეცათ, იქ მცხოვრები ხუნდები იძულებულები გახდნენ კვლავ გადასახლებულიყვნენ, და ბევრმა მათგანმა საქართველოს მიაშურა, სადაც მათ სახლები ოკუპირებული ან დანგრეული დახვდათ. რამდენიმე მძიმე წლის შემდგომ, მათი მდგომარეობა გაუმჯობესდა კოლექტიურ მეურნეობაში მათი აქტიურობის შედეგად, და შემგომ ისინი საქართველოს სოფლის მეურნეობაში აქტიურად იყვნენ წარმოდგენილები.

1950-იანი წლების მიწურულს მიგრაციის უფრო მეტ ტალღას ჰქონდა ადგილი, როდესაც ახალი ხუნდები ლაგოდეხში ჩავიდნენ. მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ ბევრმა ხუნდმა დატოვა საქართველო, ზოგიერთი მათგანი კვლავაც ცხოვრობს კახეთის რეგიონში, კერძოდ კი სოფლებში თივი, სარუსო და ჩანთლისყურე (ყვარლის რაიონი). უმეტესი ხუნდი ხუნძურ ენაზე საუბრობს და კარგად ფლობს ქართულს.

სამწუხაროდ, ხუნძების კულტურის ზოგიერთი ტრადიციული მახასიათებლები, როგორცაა ჩაცმულობა, ძირითადად გაქრა. ხუნძური კულტურის ხელშემწყობი სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების არარსებობამ გაართულა მათი კულტურის შენარჩუნება.

საქართველოსთან მჭიდროდ დაკავშირებული გამოჩენილი ხუნძი მოღვაწეები:

- ალი ისაევ-ავარსკი (1935) – მწერალი, პოეტი, თბილისის საპატიო მოქალაქე, საქართველოს დამსახურებული არტისტი, ღირსების ორდენის კავალერი;
- რასულ გამბათოვი (1923-2003) – გამოჩენილი მწერალი და პოეტი;
- ხალილ მუსაევი (ხალილ-ბეკმუსაიაული, 1897-1949) – პირველი დაღესტნელი პროფესიონალი მხატვარი, სწავლობდა თბილისის სამხატვრო სასწავლებელში;
- მანაბა მაგომედოვა (1928-2013) – საქართველოსა და დაღესტნის სახალხო მხატვარი, თბილისის საპატიო მოქალაქე;
- აბდულა ბარკალაევი (1953) – ევროპის ჩემპიონატის მეორე პრიზიორი ძიუდოში, საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი.

ХУНЗАЗУЛ РИК1К1ЕН ДАГЪАЗУЛ ИСТОРИЯ ВА КУЛТУРА ГУРЖИСТАНАЛДА

Хунзал жодор ват1ан северний Кавказалда бугелъул миркго Дагъистаналда буго. Гуржистаналда к1анц1изе анц1ила анкъабилеб векалда байбихъана. Амма анц1илаиц1абилеб векаялъул к1иабилеб башлъиялдаса гъез Къварели регионалда байбихъана решт1ине. 1944- леб соналъ Советх1укуматалъ нух малъулеб заманалъ гъабураб г1адамазул журугъариялъ Гуржистаналда бет1ерахъи гъабулел хунз халкъ доб заманалда 4000 - да г1унт1ун бук1араб х1алица (зумруялъ) гурчин гъаруна чачаналде гъебго заманалда чачаназул гъоркъохъеб Азиялдах горчин кана. 1957 - леб соналъ чачаназе т1ад руссине ихтияр шведал гъериб г1умру гъабулел хунзал т1ад руссун горчизе ккана гъезул г1емерисел Гуржистаналде т1ад руссана амма гъениб гъезда жудер рукъзал окупироват гъарун яги риххун ратана. Чамго зах1матаб соналдаса хадуб гъезул ах1вал - х1ал лъик1лъана колективияб совхозалда цебет1ун г1ахъаллъиялъ ва хадубкун гъел Гуржистаналъул росдал маг1ишталъул церет1ураб (активияб) х1алалъ рук1ана рихъизегъарун.

1950- леб соназулахиралда миграциялъул карачел ц1ик1ун бук1ана ц1иял хунзаби Лагодехире швана.Киналго г1емерисел хунзаз таниги Гуржистан Совет х1укумат бихун хадуб цоцоял гъезул гъанжеги г1умро гъабулеб буго Кахетиялъул регионалда миркго росабалъ Тиви Сарусо ва Чантлискъуриялда (Къварел район).Г1емерисел Хунзмац1алда к1алъала ва лъик1го лъала гуржи мац1ги.

Бахъикъосун буго Хунзаул културиялъул цоцояб кидагосеб хасиятаб жо рет1елкъай т1убанго т1аг1ана. Хунзаул култура ялъе квербакъулеб халкъияб организация бук1иналъ зах1малъизе гъабун гъезул басрияб култура хут1изегъабизе.

Гуржистаналдехун гъункун хурхарал ц1ар раг1арал хунз черехъаби:

- Али Исаев-Аварск1и (1935) – хъвадарухъан поет Тифлисалъул х1урмат бугеб гражданин Гуржистаналъул ц1ар арав зах1маталъул кавалер;
- Расул Х1амзатов (1923-2003) – ц1ар арав хъвадарухъан ва поет;
- Халил Мусаев (Халил-Бек1-Мусаиаули 1897-1949) – Дагъистаналъул сурат бахъулев т1оцевесев пропесионал гъеслъуг1ана Тифлисалъул художественияб училище;
- Манаба Магомедова (1928-2013) – Гуржистаналъулги ва Дагъистаналъулги народный сурат бахъулей г1адан Тифлисалъул х1урмат бугей гражданка;
- Абдула Баркалаев (1953) – Эвропаялъул чемпионаталъул к1иабилеб призиор звидоялъе международный спорталъул х1аким.

HISTORY AND CULTURE OF THE AVAR MINORITY IN GEORGIA

The Avars, native to the north Caucasian republic of Dagestan, started to make incursions into Georgia in the seventeenth century. Nevertheless, it was not until the second half of the nineteenth century that they started to settle there, in particular in the Kvareli region. In 1944, the Avar population in Georgia, numbering around 4,000 at the time, was forcibly resettled to Chechnya in a population reshuffle under Soviet rule, where Chechens were simultaneously being deported to Central Asia. In 1957, because the Chechens were allowed to go back, the Avars who were living there were once again forced to flee and many resettled in Georgia, where they found their houses either occupied or destroyed. After some tough years, their situation improved due to their active presence in kolkhozes, and they then became actively present in the Georgian agricultural sector.

More migration waves took place in the late 1950s, when new Avars arrived in the town of Lagodekhi. Although many Avars have left Georgia since the fall of the Soviet Union, some are still living in the Kakheti region, in the villages of Tivi, Saruso and Chantliskure (Kvareli district). Most Avars speak Avar and Georgian fluently.

Unfortunately, some of the traditional features in Avar culture, such as clothing, have mostly disappeared. The fact that there are no civil society organisations promoting the Avar culture has made it more difficult for community organisation and therefore for the culture to be maintained.

Distinguished Avars in Georgia:

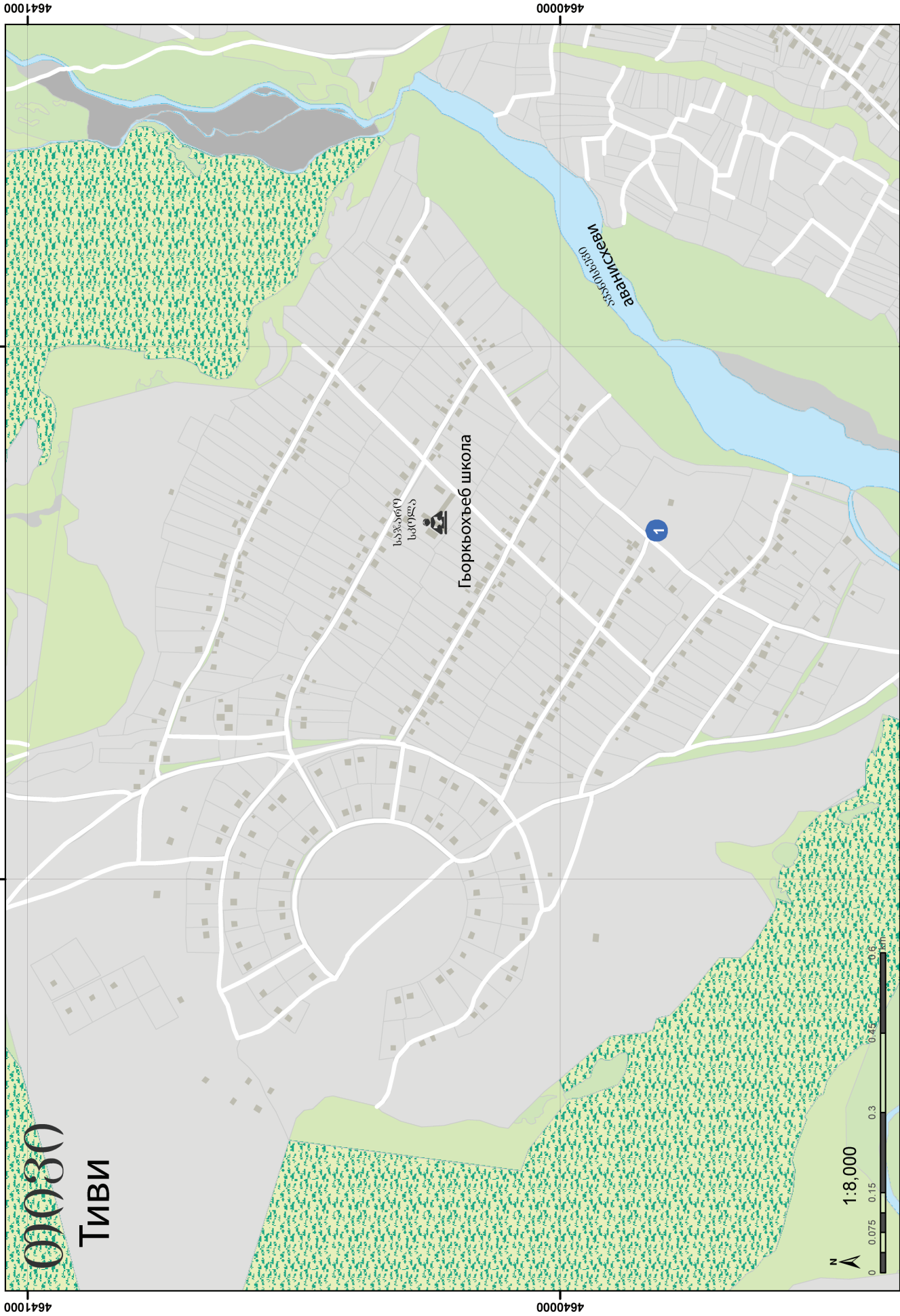
- Ali Isaev-Avarski (b.1935), writer, poet, honorary citizen of Tbilisi and honoured artist of Georgia;
- Rasul Gamzatov (1923-2003), writer and poet;
- Khalil Musayev (Khalil-Bek Muusaiauli, 1897-1949), first professional artist of Dagestan (Russian Federation), studied drawing at the Art School of Tbilisi;
- Manaba Magomedova (1928-2013), received the titles of Public Artist of Georgia and Dagestan, honorary citizen of Tbilisi;
- Abdulla Barkalaev (b.1953), European Judo Championship runner up and international sports master.

ყვარლის რაიონი
КЪВАРЕЛИ РАЙОН
KVARELI DISTRICT

სოფელი თივი | Росу тиви | Tivi

- 1 სოფელი თივი, ხუნძების მცირე სამლოცველო. | Росу тиви, Хунзазулгьит1инаб как балеб бак1. | Tivi, The Shrine – a small Avar place of worship.

4641000

580000

579000

4641000

4640000

580000

579000

4640000

Тиври

Горькохъеб школа

ИВАНЧЕНА

1:8,000

0 0.075 0.15 0.3 0.45 0.5 km

Регионаლუი яги რიქიქენ დაგალ მილлатазул мацлазул Европаялзул хартия буго Европаялзул советалзул конвенциял. Европалзул советалзул конвенциял кумек гьабула რიქიქენ даггал მილлатазул мацла цлунизе, ва гьел традиционный кьагидаял кIалгай дунаялда.

Регионалუи яги რიქიქენ დაგალ მილлатазул мацлазул Европаяლзул картIиялзул ва Европаяლзул советалда допoлнительный информациялье нижеца гьарулеб буго рачIизе веб- страницалда:

coe.int/minlang
coe.int
coe.ge

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქართია წარმოადგენს ევროპის საბჭოს კონვენციას, რომელიც ხელს უწყობს იმ უმცირესობათა ენების დაცვას, რომლებზეც ტრადიციულად საუბრობენ ქვეყანაში.

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქართისა და ევროპის საბჭოზე დამატებითი ინფორმაციისათვის გთხოვთ, ეწვიოთ ჩვენს ვებგვერდებს:

coe.int/minlang
coe.int
coe.ge

AVA
KAT

Европаялзул Совет бугои нсанасул ихтиярал цунулеб, цIикIараб организация континенталда. Гьеб буго 47 улкаялдасан гуцIараб, 28 буго Европаялзул Союзалзул членалтун. Киналго пачалихьаз – Европаялзул Советалзул членаз гьулбас гьабун буго инсанасул ихтияразул конвенциялда – халкьазда гьоркьосеб договоралда инсанасул ихтиярал, демократия ва законалзул тIадегIанлги цлунизе. Инсанасул ихтияразул Европаялзул судаль хал кколеб буго конвенциялзул шартIал тIубазабизе членлун ругел пачалихьазда.

ევროპის საბჭო არის ადამიანის უფლებათა მონინავე ორგანიზაცია კონტინენტზე. იგი 47 წევრი სახელმწიფოსაგან შედგება, რომელთაგან 28 ევროპის კავშირის წევრისაა. ევროპის საბჭოს ყველა წევრმა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას – ხელშეკრულებას, რომელიც გამიზნულია ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დასაცავად. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ზედამხედველობს კონვენციის შესრულებას წევრ სახელმწიფოებში.

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

ევროპის საბჭო